

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom [Creative Commons Imenovanje 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Vanda MIKŠIĆ

Sveučilište u Zadru

Ul. Mihovila Pavlinovića 1

HR – 23 000, Zadar

vmiksic@unizd.hr

DOI: <https://doi.org/10.29162/ANAFORA.v10i2.4>

Izvorni znanstveni članak

Original Research Article

Primljeno 4. rujna 2023.

Received: 4 September 2023

Prihvaćeno 30. studenoga 2023.

Accepted: 30 November 2023

PITANJE RODNOG (DIS)PARITETA U PRIJEVODIMA FRANCUSKIH I FRANKOFONSKIH AUTORA U HRVATSKOJ OD 1991. DO 2020.¹

Sažetak

U radu se analizira zastupljenost autorica francuskog jezičnog izričaja u hrvatskim prijevodima objavljenim u formatu knjige između 1991. i 2020. godine. Kvantitativna analiza provodi se na temelju relacijske baze podataka bibliografskih jedinica izrađene u sklopu institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru *Sociološki i traduktološki aspekti recepcije francuske i frankofonskih književnosti u Hrvatskoj nakon 1991. godine* (IP.01.2021.15). Polazeći od činjenice da je književno prevođenje kulturna i komunikativna, dakle jezična i društvena, povijesna, ali i politička praksa (Touy, 249), te teorijski se oslanjajući na traduktologiju, književnu teoriju, sociologiju (prevođenja, književnosti, roda) i feminističke teorije, cilj mi je odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja: koji je omjer zastupljenosti autorica i autora francuske i frankofonskih književnosti u prijevodima koji su u spomenutom tridesetogodišnjem periodu objavljeni u Hrvatskoj (ukupno i po desetljećima), je li se taj omjer promijenio u odnosu na prethodno istraživano razdoblje od 1945. do 1985. (Dragojević i Cacan), te kako taj omjer korespondira: a) sa situacijom zastupljenosti i vidljivosti francuskih i franko-

¹ Ovaj je rad financiralo Sveučilište u Zadru institucionalnim projektom broj IP.01.2021.15.

fonskih autorica u Francuskoj, gdje je izvorno objavljena glavnina prevedenih djela, b) sa situacijom francuskih i frankofonskih autorica prevedenih u SAD-u (dakle, posve različitom tržištu knjige) između 1990. i 2003. (Sapiro), te c) sa situacijom talijanskih autorica prevedenih u Hrvatskoj između 1991. i 2020. (Mikšić i Huber) jer talijanska je književnost još jedna romanska književnost koja u hrvatskom književnom polju već stoljećima zauzima važno mjesto. Iz dobivenih podataka i analiza zaključno ću formulirati odgovore na pitanja jesu li francuske i frankofonske autorice dovoljno prepoznate i priznate u hrvatskoj kulturi kao predstavnice jedne od dominantnih svjetskih književnosti te postoji li u hrvatskom književnom polju pozitivan egalitarni trend koji se opaža u svjetskom književnom polju.

Ključne riječi: francuski autori, frankofonski autori, književni prijevod, hrvatski, rodni paritet

Uvod

U nedavno objavljenoj knjizi *Politike prevođenja* Rada Iveković ustvrdila je, time se nadovezujući na teorijska promišljanja koja se od Simone de Beauvoir i knjige *Drugi spol* (1949) preko razmišljanja Judith Butler i mnogih drugih protežu do naših dana:

Spol (kao i rod) *nije ništa po sebi, on je konstruiran, relacionalan*. No, kada ga iskažemo („to je žena“, „to je dečko“), podrazumijeva se određeni tip društvenog odnosa. Spol je *ideja* koja intervenira u uspostavljanju društvenih hijerarhija, uključujući i one koji se prividno ne odnose na njega. Sve se hijerarhije tiču hijerarhije spolova. Ideja spola je oblik *podjele uma* (*partage de la raison*). Podijeljen i okamenjen um, zaustavljen u svojem hodu, instrumentalan je i normativan. Stavlja se u službu vlasti [...]. Spol i rod ulaze neposredno, kao sastojci, u normativnu konstituciju „identiteta“ i društva. Ali razlika [...] ne implicira sama po sebi nejednakost. Ustvari, razlika upućuje na *politiku* razlike koja se podrazumijeva. Politika segmentacije nastavlja se i u najboljim namjerama. (Iveković 130)

Iako se prevodilačka djelatnost uglavnom promatra kroz prizmu kulturnog posredovanja, dakle kao kulturna i komunikativna, jezična, društvena i povijesna praksa, ne treba zanemariti činjenicu da je to ujedno i politička aktivnost (usp. Toury 249; Flotow, „Gender“ 284; Alvarez i Vidal 2; Schäffner 135) izvedbe tuđega teksta, odnosno izvedbe posredstvom preobrazbe, pri čemu i sâm odabir autora i teksta, kao i odluke koje se donose prilikom prevođenja utječu na ukupne odnose snaga među autorima i njihovu vidljivost (usp. Flotow, „Prefa-

ce“ 9), neposredno u kulturi primateljici, a posredno i u „svjetskoj književnoj republici“ (Casanova). Upravo je pitanje „asimetričnih odnosa moći“ (Arrojo) i hijerarhija koje se uspostavljaju u kontekstu prenošenja tekstova u druge književnosti, odnosno kulture uvelike tematizirano u traduktološkim studijama u posljednjih dvadesetak godina (usp. Álvarez i Vidal; Venuti; Samoyault; Grgić Maroević; Iveković), a „Leung (2002) govori i o ‘ideološkom obratu’ u prijevodnim studijama“ (Schäffner 140). Louise von Flotow konstatirala je da

radovi na području traduktologije [...] imaju tendenciju stati uz ideje koje proizlaze iz feminističke teorije i prakse te se fokusirati na žene kao posebnu, manjinsku skupinu koja ima zasebnu povijest unutar „patrijarhalnoga“ društva i koja je imala poseban, iskrivljen tretman i na području prevođenja. („Gender“ 275)

U svjetlu tih razmišljanja, u ovome ću se radu baviti zastupljenošću francuskih i frankofonskih autorica u hrvatskom književnom polju; točnije, nastojat ću odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja: koji je udio autorica francuske i frankofonskih književnosti u prijevodima koji su objavljeni u Hrvatskoj u razdoblju od 1991. do 2020. godine (ukupno i po desetljećima), je li se taj udio promijenio u odnosu na prethodno istraživano razdoblje od 1945. do 1985. (Dragojević i Cacan), te kako taj udio korespondira: a) sa situacijom zastupljenosti i vidljivosti francuskih i frankofonskih autorica u Francuskoj, gdje je većina njih izvorno i objavljujivana, b) s omjerom francuskih autora i autorica prevedenih u SAD-u (dakle, posve različitom tržištu knjige) između 1990. i 2003. (Sapiro), te c) s udjelom talijanskih autorica prevedenih u Hrvatskoj između 1991. i 2020. (Mikšić i Huber), jer talijanska je književnost još jedna romanska književnost koja u hrvatskom književnom polju već stoljećima zauzima važno mjesto. Zanimat će me što se iz svih dobivenih podataka može zaključiti o politici prevođenja u Hrvatskoj. Jesu li francuske i frankofonske autorice dovoljno prepoznate i priznate u hrvatskoj kulturi kao predstavnice jedne od dominantnih svjetskih književnosti (usp. Flotow, „Preface“, 2)? Najzad, postoji li u Hrvatskoj u ovome segmentu pozitivan trend koji se u posljednje vrijeme opaža kad je riječ o prisutnosti i vidljivosti autorica u svjetskom književnom polju (usp. Bourdieu)?

Otvarajući ovu temu, ni na koji način ne želim dovesti u pitanje nebinarnost rodnih identiteta, odnosno njihov kontinuitet (Butler 136), ali smatram da i iz ove konvencionalne *gender* opreke i analize možemo dobiti zanimljive uvide u suvremene politike prevođenja, s obzirom na intencionalnost čina prevođenja i objavljivanja, odnosno odluke koga će se prevoditi i objavljivati. Naime, to

pitanje s jedne strane reflektira odnos spram uvriježenih kanona (usp. Bloom), odnosno povlači već spomenutu problematiku moći i dominacije, kao i pitanje drugog, koji se iz niza razloga percipira kao slabiji, drugorazredan, periferan, minoran. U tom se smislu ovaj rad, proizišao iz institucionalnog dvogodišnjeg projekta „Sociološki i traduktološki aspekti recepcije francuske i frankofonskih književnosti u Hrvatskoj nakon 1991. godine“ jednim dijelom nadovezuje na rad „Francuska i frankofonske književnosti u prijevodima na hrvatski jezik od 1991. do 2020. godine“ napisan u suradnji s kolegicama Mirnom Sindičić Sabljo i Željkom Tonković (Mikšić et al.).

Podatci izneseni u ovome radu temelje se na digitalnoj bibliografskoj bazi izrađenoj u sklopu spomenutog projekta, a u kojoj su popisane sve nama dostupne bibliografske jedinice – zahvaljujući Crolistu, katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice, te katalogu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – odnosno književni naslovi prevedeni s francuskog jezika i objavljeni između 1991. i 2020. Pritom u obzir nisu uzeti grafički romani, publicistika i knjige za djecu, osim u slučaju kanoniziranih tekstova i autora (npr. Saint-Exupéryjev *Mali princ*).

Ovaj kvantitativni pristup, iz kojega ću pokušati pružiti i neke kvalitativne uvide, mogao bi za sobom povući i pitanje relevantnosti. Ipak, zajedno sa sociologinjom Christine Détéz smatram da je ta vrsta statistike odnosno prebrojavanja bitna jer s jedne strane na vidjelo iznosi u kojoj su mjeri autorice (bile) nevidljive u književnome polju – „U književnosti, kao i drugdje, [...] ‘muški neutrum’ naturalizira nevidljivost žena.“ (Détéz 29) – a s druge nam strane omogućuje uvid u eventualne promjene tendencija.

Također, u zaključnom ću se dijelu rada poslužiti odgovorima na dva pitanja iz anonimne ankete u obliku *online* upitnika, koja je u sklopu spomenutog projekta upućena izdavačkim kućama i na koju je odgovor dalo 14 izdavača, odnosno urednika².

1. Udio autorica u korpusu objavljenih prijevoda s francuskog od 1991. do 2020.

Prema podacima prikupljenim u bazi koji su obrađeni te izneseni u radu Mikšić et al., u spomenutom je razdoblju objavljeno 1046 knjiga, od čega je 12 skupnih antologija i izbora. Od preostale 1034, njih 39 supotpisuju dva ili više

autora (pod pseudonimom ili ne). Autorice potpisuju 166 samostalnih knjiga te supotpisuju njih 32 (16 pod pseudonimom), što znači ukupno 198 naslova (19%), dok autori (su)potpisuju njih 873.

Promotre li se podatci prema broju objavljenih autora, u istom su razdoblju objavljena 384 francuska i frankofonska autora (izuzmu li se skupne antologije i izbori). Od toga je broja pet pseudonima iza kojih se kriju po dvoje autora (Delly i Guéro), trojica autora (Antoine B. Daniel i Michel Brice) ili čak četvori-ca autora (Pierre Lucas). Analizira li se rodni udio, vidimo da je autorica u tom korpusu 98 (26 %).

Na temelju obrađenih bibliografskih jedinica iz baze, u radu Mikšić et al. došlo se također do podataka o 20 najobjavljivijih autora francuskoga jezičnog izričaja, a riječ je o autorima koji su objavili deset i više knjiga u Hrvatskoj, uključujući i ponovljena izdanja i nove prijevode³. Među tih 20 autora samo su četiri žene (20 %), od kojih su dvije pisale u autorskom tandemu – Anne Golon i Jeanne-Marie Petitjean de La Rosière (Delly) – dok su preostale dvije Amélie Nothomb i Marguerite Duras. Proširi li se pak analiza na autore koji su objavili tri i više knjiga u hrvatskom prijevodu od 1991. do 2020., vidimo da je među 86 autora 16 autorica, što znači da su zastupljene 18 %. Svi ti podatci govore da su autorice zastupljene u rasponu od 18 % do 26 %, odnosno prosječno 22 %. Pritom ne samo da se autore objavljuje mnogo više nego autorice, nego se i prosječno objavi veći broj njihovih naslova, u većem broju ponovljenih izdanja ili prijevoda (usp. Mikšić et al.). Međutim, promotrimo li samo omjer suvremenih francuskih i frankofonskih autora i autorica objavljenih na hrvatskom u tridesetogodišnjem razdoblju⁴, prema bazi podataka proizlazi da je objavljeno ukupno 199 knjiga, od kojih 4 potpisuje dvoje ili više autora, zbog čega ih je ukupno 205. Od toga su broja 73 autorice, odnosno mnogo viši udio od 36 %.

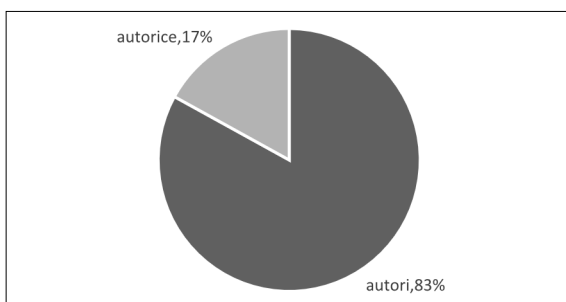
U nastavku promotrimo i situaciju po desetljećima.

³ To su redom: Antoine de Saint-Exupéry, Jules Verne, Charles Perrault, Honoré de Balzac, Samuel Beckett, Albert Camus, Émile Zola, Milan Kundera, M. Delly, Gustave Flaubert, Jean de La Fontaine, Pascal Bruckner, Molière, Amélie Nothomb, Marcel Proust, Frédéric Beigbeder, Anne i Serge Golon, Marguerite Duras, Michel Houellebecq, Guillaume Musso.

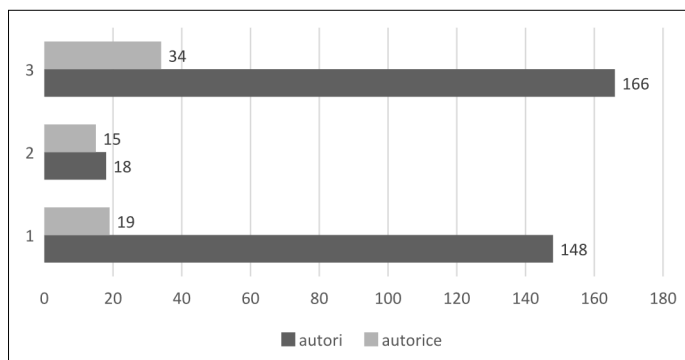
⁴ Pri čemu pod suvremenim autorom podrazumijevam da je doživio kraj promatranog razdoblja ili preminuo najviše tri godine prije (odnosno 2017.).

1.1. Desetljeće 1991. – 2000.

U ovom je desetljeću objavljeno ukupno 189 knjiga u prijevodu s francuskog, odnosno u prosjeku 19 godišnje. Od toga su 4 antologije odnosno izbora, 4 naslova u kojima su okupljena po dva ili dvoje autora (Ionesco i Beckett, La Fontaine i Daudet, Perrault i Leprince de Beaumont, Mireille Sorgue i François Solesmes), 10 naslova koje potpisuju Anne i Serge Golon (serija romana o Angélique), 3 romana potpisana pseudonimom Delly M. iza kojega se kriju Jeanne-Marie i Frédéric Petitjean de La Rosière, te jedno djelo iza kojega stoje čak četvorica autora pod pseudonimom (Pierre Lucas). Od preostalih 167 objavljenih knjiga autorice samostalno potpisuju njih 19, a 148 autori; drugim riječima, autorice su u ovom razdoblju potpisale ukupno 34 knjige (17 %), a autori 164 (83 %), što možemo ilustrirati i grafički (Grafički prikazi 1 i 2):

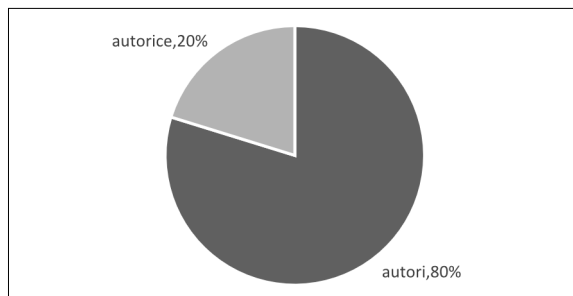

Grafički prikaz 1: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih knjiga od 1991. do 2000.

Grafički prikaz 2: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih samostalnih i koautorskih naslova od 1991. do 2000.

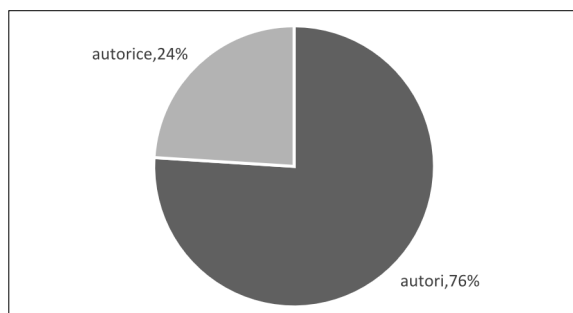
Promatramo li samo broj autora koji su u hrvatskom prijevodu objavljeni u tom desetljeću (izuzimajući antologije i izbore), vidimo da ih je 89, od čega 18 autorica (20 %), a 71 autor (Grafički prikaz 3):

Grafički prikaz 3: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 1991. do 2000.

Autora je, dakle, četiri puta više, a prema broju objavljenih naslova rodni je disparitet još izraženiji, jer je pet puta više naslova koje su potpisali muškarci.

Pogledamo li pak odnose između suvremenih autora te modernih (20. stoljeće) ili povijesnih autora, situacija je sljedeća: 19 je autora (11 % svih muških pisaca) i 6 autorica (18 % svih spisateljica), dok je rodni omjer zastupljenih suvremenih spisatelja nešto povoljniji za autorice (Grafički prikaz 4):

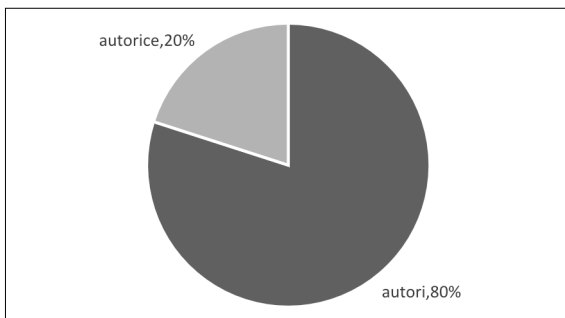

Grafički prikaz 4: Zastupljenost suvremenih francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 1991. do 2000.

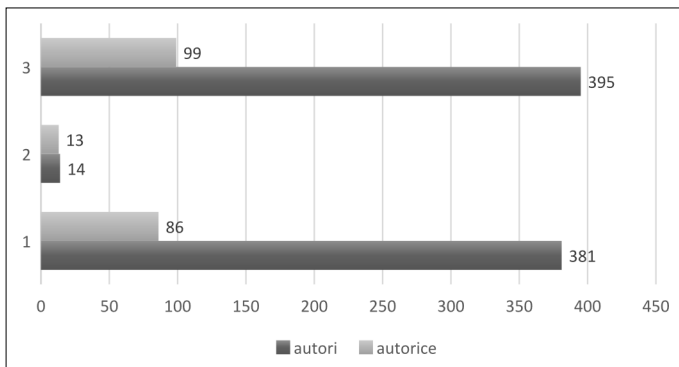
1.2. Desetljeće 2001. – 2010.

U ovom je desetljeću objavljeno ukupno 485 knjiga u prijevodu s francuskog jezika, odnosno prosječno 48,5 godišnje. Od te su brojke 4 naslova antologije ili izbori, dok je 14 suautorskih naslova: 10 ih je objavljeno pod pseudonimom Delly M., uz jedan naslov koji potpisuje trojac pod pseudonimom Antoine B. Daniel, jedan zajednički naslov Roberta Lepagea i Marie Brassard, te dva sveska u kojemu su okupljene Perraultove priče i bajka „Ljepotica i zvijer“ autorice Jeanne-Marie Leprince de Beaumont. Od 469 preostalih knjiga, njih 86 samostalno potpisuju autorice, a 381 autori, što je preko četiri puta više. Autorice, dakle, 291

u ovome desetljeću potpisuju ukupno 99 knjiga (20 %), a autori 395 (80 %). Prikažimo te podatke i grafički (Grafički prikazi 5 i 6):

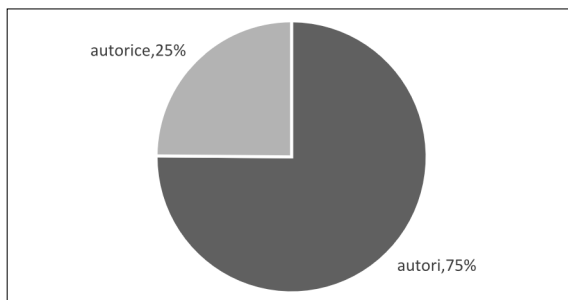

Grafički prikaz 5: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih knjiga od 2001. do 2010.

Grafički prikaz 6: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih samostalnih i koautorskih naslova od 2001. do 2010.

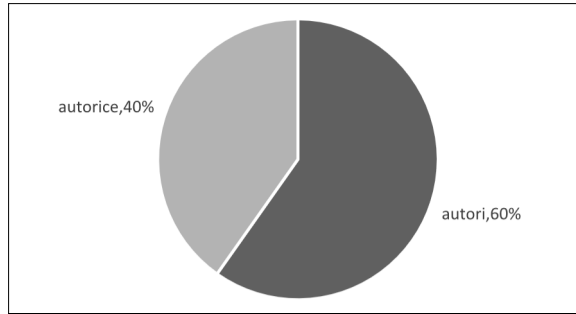
Kad je riječ o autorima koji su objavljeni u ovom razdoblju, ukupno ih je 225, od čega su 56 autorice, a 169 autori, što znači da ih je triput više (Grafički prikaz 7):

Grafički prikaz 7: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 2001. do 2010.

Međutim, promotrimo li ponovo samo udio suvremenih autorica i autora, vidjet ćemo da je ovaj put situacija bitno drukčija: od ukupno 97 suvremenih autora 39 su žene (70 % svih autorica), a 58 muškarci (34 % svih muških autora), pri čemu je omjer autora i autorica također umnogome povoljniji za autorice nego u prethodnome desetljeću (Grafički prikaz 8):

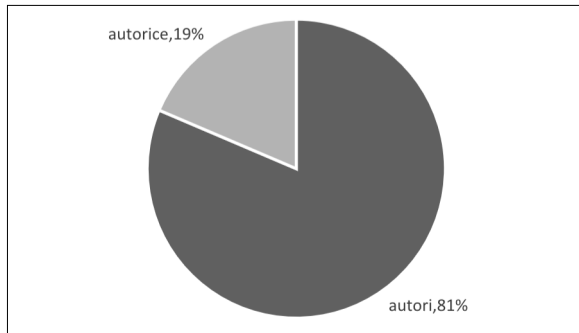

Grafički prikaz 8: Zastupljenost suvremenih francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 2001. do 2010.

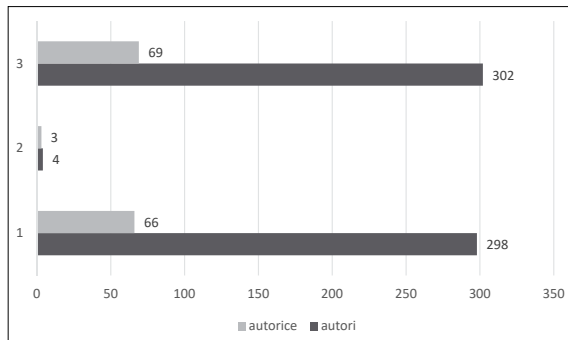
Iz tih podataka možemo zaključiti da je većina prevedenih francuskih i frankofonskih autorica u ovome desetljeću suvremena te da su u prednosti u odnosu na muške kolege, kojih je ipak samo trećina u odnosu na kanonizirane i moderne autore.

1.3. Desetljeće 2011. – 2020.

U ovom su desetljeću objavljene 372 knjige u prijevodu s francuskog jezika, odnosno prosječno 37 godišnje. Među njima su 4 antologije ili izbora, dva su-autorska naslova potpisana pseudonimom iza kojega se kriju mješoviti tandemi (Delly i Guéro), jedan naslov koji potpisuje dvoje autora (Duras i Godard) te jedan u kojem su okupljena djela dvojice autora (J. Racine i P. Corneille). Od preostale 364 objavljene knjige, njih 66 samostalno potpisuju autorice, a 298 autori. Možemo reći da autorice potpisuju ukupno 69 knjiga (19 %), a autori 302 (81 %). Prikažimo i te podatke grafički (Grafički prikazi 9 i 10):

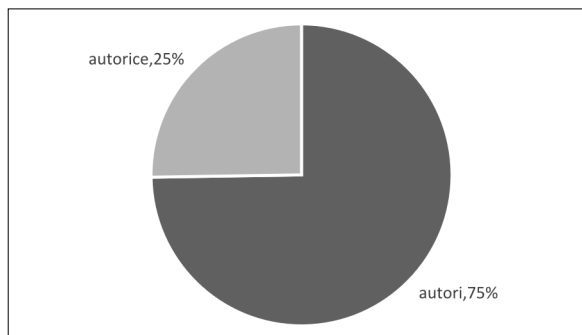

Grafički prikaz 9: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih knjiga od 2011. do 2020.

Grafički prikaz 10: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih samostalnih i koautorskih naslova od 2011. do 2020.

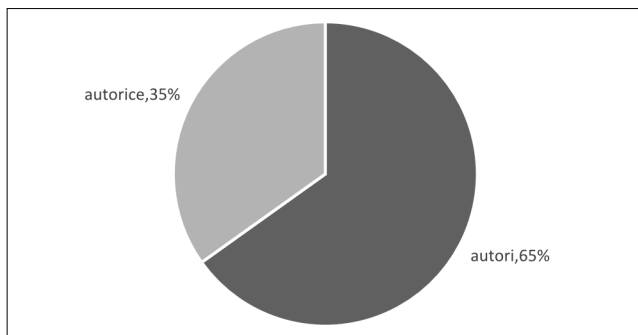
Osvrnemo li se samo na broj zastupljenih autora u ovom razdoblju, možemo ustvrditi da je objavljeno 206 različitih autora, od kojih su 52 autorice, a 154 su autori (Grafički prikaz 11):

Grafički prikaz 11: Zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 2011. do 2020.

Ponovo vidimo da je zastupljenih autora triput više nego autorica, te da se oni češće objavljuju u više različitih naslova, izdanja ili ponovljenih prijevoda.

Kad je riječ o udjelu suvremenih autora, ukupno ih je u ovome desetljeću objavljeno 109, od čega 72 muška (47 % svih muških autora) i 38 ženskih (73 % svih autorica), odnosno grafički prikazano u postocima (Grafički prikaz 12):

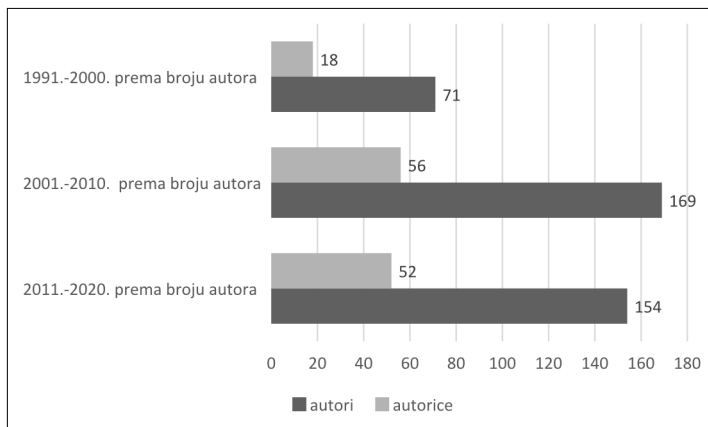

Grafički prikaz 12: Zastupljenost suvremenih francuskih i frankofonskih autorica i autora objavljenih od 2011. do 2020.

Kao i u prethodnom desetljeću, uočljiva je velika zastupljenost suvremenih autorica, dok se udio suvremenih autora poboljšao u odnosu na prethodno razdoblje, što znači da povijesni i moderni autori sve više ustupaju mjesto suvremenima.

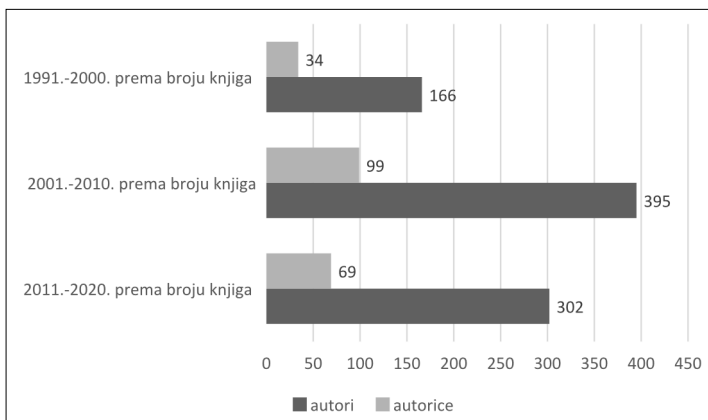
1.4. Unutarnja usporedba podataka (po desetljećima)

Usporedimo, najzad, sva tri desetljeća. Promatramo li broj autora bez obzira na objavljene naslove, vidimo da je omjer autorica u prvom proučavanom desetljeću 20 %, u drugom i trećem 25 %. To znači da je došlo do porasta koji ipak nije zadovoljavajući s obzirom na sve veću prisutnost i vidljivost autorica koje pišu na francuskom jeziku na francuskom, frankofonskom, ali i svjetskom književnom tržištu (Grafički prikaz 13):

Grafički prikaz 13: Usporedni prikaz zastupljenosti francuskih i frankofonskih autorica i autora po desetljećima

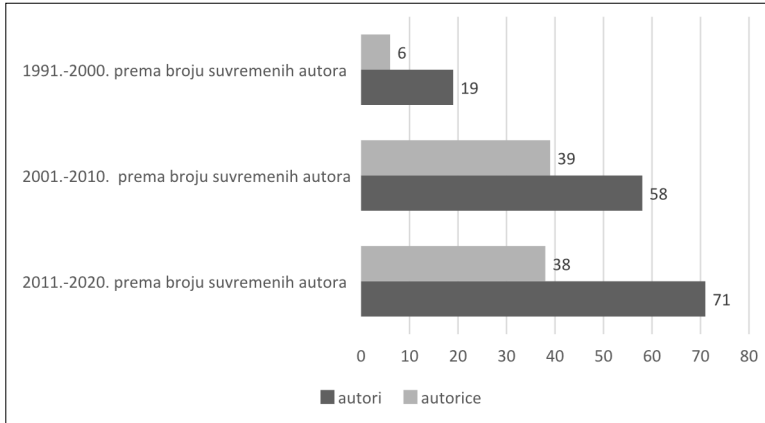
Situacija je još nepovoljnija uzmu li se u obzir sve objavljene knjige, jer tada dolazi do izražaja činjenica da su, povijesno gledano, kanonizirani autori bili pretežno muškarci, da su u lektirnim naslovima pretežno muškarci, te da su čak i u suvremenoj produkciji dominantno na hrvatski prevedeni muškarci (Grafički prikaz 14):

Grafički prikaz 14: Usporedni prikaz zastupljenosti francuskih i frankofonskih autorica i autora prema broju objavljenih knjiga po desetljećima

Iz usporednog je prikaza vidljivo da je omjer zastupljenih autorica u drugom (20 %) i trećem (19 %) proučavanom desetljeću nešto povoljniji u odnosu na prvo (17 %), ali da je tendencija u zadnja dva desetljeća zapravo stagniranje i po broju objavljenih autorica i po broju objavljenih knjiga koje potpisuju autorice, umjesto očekivanog porasta njihove prisutnosti s obzirom na aktualna kretanja

u svjetskom književnom polju. Promatra li se, međutim, samo udio suvremenih autorica i autora, situacija je povoljnija i opaža se velik napredak u odnosu na devedesete godine (Grafički prikaz 15):

Grafički prikaz 15: Usporedni prikaz zastupljenosti suvremenih francuskih i frankofonskih autorica i autora po desetljećima

2. Vanjska usporedba podataka

Dobiveni podatci u ovome će poglavlju biti uspoređeni na nekoliko razina: s podacima o francuskoj i frankofonskim književnostima u hrvatskim prijevodima iz razdoblja od 1945. do 1985. godine (Dragojević i Cacan); s podacima o francuskim autorima i autoricama prevedenim u SAD-u između 1990. i 2003. (Sapiro); s podacima koji se odnose na situaciju u francuskom književnom prostoru (Poncet, Wolff); te s podacima o objavljenim talijanskim autoricama i autorima u Hrvatskoj od 1991. do 2020. godine (Mikšić i Huber 59-61).

2.1. Usporedba s udjelom francuskih i frankofonskih autorica u razdoblju od 1945. do 1985.

Prema izvučenim i obrađenim podacima (usp. Mikšić et al.) za razdoblje od 1945. do 1985. godine (izvor: Dragojević i Cacan 168-212), vidimo da su ukupno objavljene 634 knjige s francuskog jezika, od čega su tri antologije i izbori s tri ili više zastupljenih autora, dok je 23 knjige potpisalo po dvoje autora (Delly te Anne i Serge Golon), a u jednom su se izboru našla dvojica autora. Ukupno gledajući, autorice su objavile ukupno 101 knjigu (16 %) – 78 samostalno, 23 u koautorstvu – dok su autori potpisali 532 knjige – 508 samostalno i 24 u koautorstvu. U prethodnome radu tako dolazimo do sljedećeg zaključka:

Usporedi li se taj omjer s omjerom iz razdoblja od 1991. do 2020., vidimo da su u oba razdoblja autorice slabo zastupljene prema broju objavljenih knjiga: 16 % u četrdesetogodišnjem poslijeratnom razdoblju i 18 % u tridesetogodišnjem razdoblju od uspostave samostalnosti. Međutim, kako je književna produkcija s francuskog jezika u ovom periodu ipak veća (1046 popisanih knjiga spram 634 iz prethodnog razdoblja), možemo zaključiti kako je prisutnija veća raznolikost objavljenih ženskih glasova (kao i muških): u odnosu na 42 autorice iz razdoblja 1945. – 1985. u posljednja je tri desetljeća prevedeno i objavljeno 98 autorica, što je 2,3 puta više, iako ukupna produkcija nije porasla proporcionalno tome, nego je 1,6 puta veća. (Mikšić et al.)

2.2. Usporedba sa situacijom zastupljenosti i vidljivosti francuskih i frankofonskih autorica u Francuskoj

Od devedesetih godina naovamo mnogo se pisalo na temu položaja francuskih autorica u književnome polju (usp. Reid; Planté; Détrez; Chaulet Achour; Lasserre; Naudier itd.), a sustavno se vode i statistike kada je riječ u njihovu udjelu. Stoga je zanimljivo usporediti situaciju u Francuskoj⁵ s podacima iznesenim u prethodnom dijelu rada. Iako je Sapiro u svom radu istaknula da nema podataka koji bi predočili stanje u Francuskoj za razdoblje koje je razmatrala (10), razni nam podatci mogu pružiti uvid i poslužiti za makar okvirnu usporedbu tendencija. S jedne strane pokazatelji mogu biti uvrštavanje autorica u kanon, njihova konsakracija primanjem u Francusku akademiju, dodjelom književnih nagrada, kao i mjesto koje dobivaju u školskim programima, subvencije kojima se stimulira njihov spisateljski rad, zastupljenost u medijima i sl. Ovdje ću zbog ograničenog prostora iznijeti samo neke od spomenutih pokazatelja.

Bibliotečni niz La Pléiade koji od 1931. objavljuje Gallimard svakako je jedan od najreprezentativnijih pokazatelja kanonizacije nekog autora. Dosad je objavljeno 277 svezaka posvećenih pojedinačnom autoru, od čega njih 43 autoricama (15,5 %), pri čemu je za 9 francuskih i frankofonskih autorica⁶ rezerviran 31 svezak (11 %) (Poncet 15-16).

⁵ Ne treba zaboraviti da velik broj frankofonskih autora, dakle i autorica, objavljuje svoja djela u francuskim izdavačkim kućama iz razloga koji premašuju okvire ovoga rada (usp. Mikšić i Sindičić Sabljo).

⁶ Simone de Beauvoir, Colette, Marguerite Duras, Louise Labé, Marie-Madeleine de La Fayette, George Sand, Marie de Sévigné, Anne-Louise-Germaine de Staël i Marguerite Yourcenar.

Francuska je akademija od svojega osnutka 1635. bila isključivo rezervirana za muškarce sve do 1980., kada je u svoje redove primila Marguerite Yourcenar. Od ukupno 739 članova koliko je tijekom povijesti imala, svega 10 je žena, od čega 7 autorica⁷. Danas je među 35 živućih akademika 6 žena (17 %) (Poncet 16).

Prema podacima Francuske nacionalne biblioteke (usp. Picard; Kloetzli), između 2013. i 2015. u Francuskoj je bilo 36,5 % autorica (svih vrsta knjiga)⁸. S druge strane, u Francusko društvo književnika (*Société des gens de lettres*) 2020. bilo je učlanjeno 52 % autorica. Francusko Ministarstvo kulture objavilo je u brošuri *Opservatorij ravnopravnosti žena i muškaraca na području kulture i komunikacija* tablicu s pregledom distribucije književnih nagrada iz kojega se vidi kontinuirani rast i samoga broja nagrada i nagrađivanih autorica, čiji je udio među laureatima osjetno porastao od 2010. godine. Naime, iako je ukupno gledajući prosječno nagrađeno 25 % autorica, od 2010. do 2019. među laureatima je bilo 39 % autorica, dok je samo 2020. godine taj postotak prvi put iznosio iznimno visokih 64 % (Tablica 1, prema Wolff 54):

	1900-1909	1910-1919	1920-1929	1930-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2019	2020	Total
M	11	19	32	43	35	50	54	76	78	97	104	89	5	693
Ž	2	5	2	7	10	8	16	18	25	36	34	58	9	230
Total	13	24	34	50	45	58	70	94	103	133	138	147	14	923
% Ž	15	21	6	14	22	14	23	19	24	27	25	39	64	25

Tablica 1: Rodna distribucija književnih nagrada po desetljećima od 1900. do 2019. te za 2020.

Visoki postotak iz 2020. neznatno je ublažen u izdanju Opservatorija iz 2023., u kojemu stoji da od 2020. do 2022. udio laureatkinja prosječno iznosi i dalje iznimno visokih 52 % (Picard).

Prema prikupljenim podacima o zastupljenosti u Gallimardovoj Plejadi, primanju u Francusku akademiju te nagrađivanju, Poncet je izradila tablicu kanona francuskih i frankofonskih autorica koja vrijedi za Francusku, pri čemu se svega

⁷ Marguerite Yourcenar, Jacqueline de Romilly, Florence Delay, Assia Djebar, Danièle Sallenave, Dominique Bona i Chantal Thomas.

⁸ Jedino u književnosti za djecu autorice prevladavaju.

četiri imena ponavljaju u barem dvije kategorije: Simone de Beauvoir, Dominique Bona, Danièle Sallenave i Marguerite Yourcenar (Tablica 2, preuzeto od Poncet 21):

Classiques	Immortelles	Lauréates
Mlle de B***	Dominique Bona	Simone de Beauvoir
Mme B... d'Aras	Florence Delay	Béatrice Beck
Simone de Beauvoir	Assia Djebar	Raphaële Billetdoux
Catherine Bernard	Jacqueline de Romilly	Dominique Bona
Isabelle de Charrière	Danièle Sallenave	Geneviève Damas
Mlle Cochois	Chantal Thomas	Adeline Dieudonné
Sidonie-Gabrielle Colette	Marguerite Yourcenar	Marguerite Duras
Marguerite Duras		Clara Dupont-Monod
Marie de France		Annie Ernaux
Stéphanie de Genlis		Maud Frère
Madeleine-Angélique de Gomez		Sylvie Germain
Marie-Jeanne l'Héritier de Villandon		Anne Hébert
Louise Labé		Nancy Huston
Marie-Madeleine de La Fayette		Anna Langfus
Jeanne-Marie Leprince de Beaumont		Liliana Lazar
Madeleine de Puisieux		Antonine Maillet
Marie-Jeanne Riccoboni		Léonora Miano
George Sand		Andrée A. Michaud
Marie de Sévigné		Marie NDiaye
Anne-Louise-Germaine de Staël		Christine de Rivoyre
Marie-Catherine de Villedieu		Gabrielle Roy
Gabrielle-Suzanne de Villeneuve		Danièle Sallenave
Marguerite Yourcenar		Jocelyne Saucier
		Aki Shimazaki
		Karine Tuil
		Élise Turcott
		Delphine de Vigan
		Marguerite Yourcenar

TABLEAU 2 : CANON LITTÉRAIRE FÉMININ

Tablica 2: Francuski ženski književni kanon (klasic Plejade, članice Francuske akademije – tzv. besmrtnice i laureatkinje književnih nagrada)

Poncet (74) je istražila i zastupljenost francuskih i frankofonskih autorica u francuskim programima književnosti za srednje škole, kao i na maturi, te je na temelju dobivenih podataka zaključila da su premalo zastupljene (prosječno oko 25 %); također, u suvremenim su udžbenicima zastupljene s oko 20 %, dok u tradicionalnom višesveščanom priručniku autorskoga dvojca Lagarde i Michard⁹ prosječno (već prema kriteriju koji se uzima u obzir) ne dosežu ni 5 %. Zaključno je uspostavila popis autorica o kojima francuski srednjoškolci najviše uče. Školski kanon tako uglavnom čini sljedećih deset autorica: Simone de Beauvoir, Colette, Adeline Dieudonné, Olympe de Gouges, Louise Labé, Madame de la Fayette, Myriam Leroy, Amélie Nothomb, George Sand, Delphine de Vigan. Njima je, dakako, pridružila i Annie Ernaux, recentnu dobitnicu Nobelove nagrade za književnost, nagrade koja sa sobom donosi najveći simbolički kapital¹⁰.

Usporedimo li ta imena s onima koja su odabrali hrvatski književni posrednici (izdavači i prevoditelji), uočavamo da je Simone de Beauvoir naizgled velika odsutna dama s našega popisa. Ta se donekle iskrivljena slika njezine recepcije može objasniti činjenicom da je nekoliko njezinih naslova objavljeno prije 1991. u Hrvatskoj, Srbiji ili Bosni i Hercegovini. Godine 2016. objavljen je *Drugi spol*¹¹ kao jedini njezin naslov u promatranom tridesetogodišnjem razdoblju, no 2021. objavljen je i prijevod djela *Nerazdvojne*¹². Iako bi bilo poželjno izrađivati i nove prijevode već objavljenih djela, zbog reduciranosti hrvatskog tržišta knjige oni su, kao uostalom i reizdanja, nažalost uglavnom svedeni na lektirna djela i poneku uspješnicu (npr. Beigbeder).

Najzad, kad je riječ o zastupljenosti autorica u medijima, Lori Saint-Martin 2015. je provela istraživanje (Détrez 28) i ustvrdila da je knjigama koje potpisuju autorice u *Le Mondeu* posvećeno 28,6 % članaka, da se na naslovnici najavljuju u 26,4 % slučajeva, dok se iste godine u jesenskim brojevima¹³ specijaliziranih časopisa *Lire i Magazine littéraire* o knjigama autorica pisalo prosječno 26,6 % (8 od 30 za *Lire*) i 21,7 % (5 od 23 za *ML*). Prema podacima koje podastire Picard, na televiziji je u 14. sezoni (2021. – 2022) vrlo utjecajne emisije *La grande*

⁹ Prvo izdanje objavio je Bordas 1963.

¹⁰ Valja reći da je Annie Ernaux jedina žena među 16 dosad ovjenčanih francuskih autora. Ujedno je jedna od 17 književnih nobelovki.

¹¹ Prijevod Mirne Šimat objavila je Naklada Ljevak.

¹² Prijevod Dalibora Jolera objavila je Hena.com.

¹³ To je vrijeme najintenzivnije književne produkcije u Francuskoj (tzv. *rentrée littéraire*).

Librairie bilo zastupljeno 75 autora i 55 autorica (42 %), na radiju je 2022. godine u emisiji *Entretien littéraire* gostovalo 44 autora i 38 autorica (46 %), dok je od ukupno 10 brojeva književnog časopisa *Matricule des anges* objavljenih te iste godine njih 6 bilo posvećeno autorima, a 4 autoricama (40 %). Na književnim manifestacijama udio autorica varira između 26 % i 46 %.

Općenito govoreći, svi ti podatci koji se odnose na Francusku pokazuju da disparitet između autora i autorica i dalje postoji, ali da se on od 2010., a naročito od 2020. ubrzano smanjuje. Iako razdoblje kojim se bavimo seže do 2020., kao refleks veće prisutnosti autorica u Francuskoj, naročito kad je riječ o nagradama, mogao se očekivati i povećani udio autorica u hrvatskoj prijevodnoj književnosti. Vidjeli smo da on iznosi 26 % prema broju autora – i tu je neupitno rastao – te 19 % prema broju objavljenih knjiga, što zapravo predstavlja malo povećanje u odnosu na prethodno razdoblje (1945. – 1985.) te na desetljeće od 1991. do 2000., ali i neznatni pad u odnosu na desetljeće 2001. do 2010.¹⁴

2.3. Usporedba s omjerom francuskih autora i autorica prevedenih u SAD-u između 1990. i 2003.

Gisèle Sapiro iznijela je podatke o omjeru prevedenih autora i autorica u SAD-u u razdoblju od 1990. do 2003. godine. Iako se promatrano razdoblje ne poklapa s našim u potpunosti, ipak se iz tih podataka mogu izvući neke paralele, naročito imajući u vidu da je riječ o sasvim različitom tržištu od našega, s obzirom na veličinu i mogućnosti dosezanja publike izvan granica i s obzirom na dominantnost, odnosno proporcionalni udio prijevoda u odnosu na vlastitu produkciju te konsakracijsku moć (Casanova, *République*; Sapiro). Sapiro kaže da je, prema podacima kojima raspolaže, udio autorica 21 %, da je 76 % autora, te da je 3 % kolektivnih djela. Međutim, promatra li se samo suvremena književnost, udio autorica penje se na jednu trećinu. Autorica smatra da je to dokaz „veće vidljivost autorica na aktualnoj francuskoj sceni, kao i većeg interesa američkih izdavača za ‘žensku književnost.’“ (Sapiro 10). Također, među 67 najobjavljivanijih francuskih autora u SAD-u u istom periodu nalazi se 10 autorica (15 %), „od kojih njih 4 pripadaju kategoriji modernih klasika (Simone de Beauvoir, Colette, Marguerite Duras, Marguerite Yourcenar), dok je šest autori-

¹⁴ Valja napomenuti da je u tom periodu objavljeno najviše knjiga u prijevodu s francuskog – 486 spram 371 desetljeće kasnije (2011. – 2020.) i 189 u prvom desetljeću stjecanja samostalnosti (1991. – 2000.). Prema podacima dostupnim u Mikšić et al., razlog je tome bolje organiziran sustav potpora izdavaštvu. No globalna je ekonomska kriza od 2008. izdavačima otežala uvjete rada, što se manifestiralo i na produkciji.

ca suvremeno (Hélène Cixous, Andrée Chedid, Maryse Condé, Annie Ernaux, Nancy Huston, Marie Redonnet)“ (Sapiro 10).

Osvrnimo se na podatke iz naše baze; među 86 najobjavljivijih autora 16 je autorica (18 %), konkretno: M. Delly (na 9. mjestu), Amélie Nothomb (14.), Anne Golon (17.), Marguerite Duras (18.), Marguerite Yourcenar (26.), Françoise Sagan (49.), Lydie Salvaire (50.), Jeanne-Marie Leprince de Beaumont (53.), Delphine de Vigan (58.), Simone Weil (59.), Jeanne Bourin, Catherine Clément, Virginie Despentes, Flora Dosen, Yasmina Reza i Shan Sa¹⁵. Od toga je broja, kao što se može razabrati, jedna povijesna autorica (Leprince de Beaumont¹⁶), 8 autorica 20. stoljeća¹⁷, od kojih 4 moderna klasika (Duras, Yourcenar, Sagan, Weil) te 6 suvremenih autorica (Nothomb, Salvayre, de Vigan, Clément, Despentes, Reza, Sa). Zanimljivo je usporediti koje se autorice više objavljuju u Hrvatskoj, koje u SAD-u, iako valja napomenuti i da se razmatrani period ne poklapa u potpunosti, kao ni broj najobjavljivijih autora koji su uzeti u obzir. Dvije Marguerite, Duras i Yourcenar, jedine su autorice koje su našle mjesto na oba popisa. Uočava se da su, bez obzira na različitost tržišta, postotci zastupljenosti francuskih i frankofonskih autorica u Hrvatskoj i SAD-u dosta slični.

2.4. Usporedba s udjelom talijanskih autorica objavljenih u Hrvatskoj između 1991. i 2020.

Ovu situaciju, konačno, možemo usporediti i s talijanskim autoricama koje su objavljene u hrvatskim prijevodima u razdoblju od 1991. do 2020 (Mikšić i Huber 59–61) jer talijanska je književnost još jedna romanska književnost koja u hrvatskom književnom polju već stoljećima zauzima važno mjesto. Od 33 najobjavljivijih autora (od kojih je i jedan mješoviti tandem Monaldi i Sorti), autorica je ukupno 8 (24 %). Proširi li se taj popis na 78 najobjavljivijih autora, udio autorica nešto je nepovoljniji jer ih je 13 (17 %), ali taj postotak korespondira s udjelom francuskih autorica prevedenih na hrvatski u spomenutom razdoblju.

Promotrimo li situaciju u desetljeću od 2011. do 2020., vidimo da je objavljeno 235 djela prevedenih s talijanskog jezika, pri čemu njih 9 potpisuje dvoje

¹⁵ Posljednjih šest autorica imaju po tri objavljena izdanja i zajedno s muškim kolegama s jednakim brojem naslova smještaju se abecednim redom od 60. do 87. mjesta.

¹⁶ Autorica bajke *Ljepotica i zvijer*, koja se donedavno pripisivala Charlesu Perraultu.

¹⁷ Flora Dosen (1922. – 2015.) zauzima specifično mjesto u recepciji francuske književnosti u Hrvatskoj jer je riječ o francuskoj autorici hrvatskoga podrijetla.

ili više autora¹⁸, čime dolazimo do brojke od 237 autora i 53 autorice (18 %), što je postotak blizak postotku zastupljenosti autorica prevedenih s francuskoga na hrvatski jezik (19 %). Iz podataka iznesenih u analizi (isto) donosi se zaključak da autorice mnogo rjeđe doživljavaju nove prijevode i reizdanja, s jedne strane zato što je, općenito govoreći, kanonskih autorica neusporedivo manje negoli autora, a s druge zato što njihova djela nisu zastupljena u školskoj lektiri¹⁹ (usp. Mikšić i Huber 40, 61). I to stanje stvari u velikoj mjeri korespondira sa situacijom s prijevodima francuskih i frankofonskih autorica uvrštenih u lektiru za osnovne i srednje škole. Naime, do kurikularne reforme koja je provedena 2019. na popisu za osnovne škole nalazilo se pet imena od kojih jedna žena (Leprince de Beaumont)²⁰. Nakon reforme na popisu nema propisanih djela iz francuske književnosti. Na popisu za srednju školu do reforme je bilo 14 autora (Corneille, Racine, Molière, Beckett²¹, Ionesco, Maupassant, Baudelaire, Voltaire, Balzac, Zola, Flaubert, Proust, Sartre, Camus). Nakon reforme na popisu su zadržani Baudelaire i Camus u obaveznom dijelu, dok su u izbornom ponuđeni neki od gore spomenutih autora, uz Maeterlincka, Préverta i Rimbauda (usp. Mikšić et al.). Kao što je razvidno, na popisu nema nijedne autorice, a od frankofonskih autora nije zastupljen nijedan neeuropski frankofonski autor.

Zaključna razmišljanja

Prevođenje i objavljivanje stranih autora, odnosno njihovo unošenje u drugi jezik, odnosno kulturu odraz su globalnih kretanja na književnom tržištu, književnih ukusa u kulturi primateljici, ali to je i ideološki obojena djelatnost koja svojim odabirima oblikuje nacionalno tržište. Naime, na recepciju utječu odluke izdavača, ali i prevoditelja koji često preporučuju autore za objavljivanje.

Kada je riječ o prevoditeljima s francuskoga jezika, iako je njihov ukupan broj znatno veći, njih 34 najaktivnijih²² (s osam i više objavljenih prijevoda) prevelo je u razdoblju od 1991. do 2020. godine 49 % ukupne prijevodne produkcije s francuskog. Neki prevoditelji preveli su dva ili više djela pojedine francuske

¹⁸ Jednu knjigu dvije autorice, jednu dva autora, jednu tri autora, te šest knjiga mješoviti tandem.

¹⁹ Zastupljeni su autori (bili) Colloidi (osnovna škola), Dante, Petrarca, Boccaccio, Goldoni, Pirandello i Eco.

²⁰ Ostali autori jesu: Perrault, Verne, Daudet i Saint-Exupéry.

²¹ Iako je Irac, uvršten je u ovaj popis jer je pisao i na francuskom.

²² Prevoditeljska se djelatnost od kraja 20. stoljeća uvelike feminizirala pa je među tih 34 prevoditelja samo 9 muških (26 %) (Mikšić et al.).

autorice: Ingrid Šafranek Marguerite Duras, Zlatko Crnković Marguerite Yourcenar, Ita Kovač Virginie Despentes, Divina Marion Anne Gavalda, Ana Prpić Catherine Clément, Vlatka Valentić Delphine de Vigan, Ivana Šojat Amélie Nothomb, Anja Jović Amélie Nothomb, Ursula Burger Emmanuelle Pagano, Vlatka Tor Leila Slimani... Nijedan se prevoditelj nije „specijalizirao“ za prevođenje autorica, no valja napomenuti da su kod nekih prevoditelja autorice zastupljene 50 % ili više: Stanko Škunca (5 od 6), Anja Jović (6 od 8), Ela Agotić (4 od 7), Suzana Kubik (4 od 6), Ingrid Šafranek (6 od 11) te Ursula Burger (7 od 14). Od izdavača vrijedi istaknuti kuću Vuković&Runjić koja u svojem katalogu u spomenutom razdoblju prednost daje francuskim autoricama koje sustavnije prati – Amélie Nothomb (12), Marguerite Duras (5) i Shan Sa (3) – iako objavljuje i velik broj autora. Svi ti akteri uvelike pridonose osvješćivanju i subverziji dominantnoga modela.

Gledajući iz današnje perspektive prema prošlim razdobljima, kanonski pisci definirani su i malo se toga može tu promijeniti, iako je nužno objektivno kontekstualizirati i vrednovati utjecaj koji su u pojedinim razdobljima imale pojedine autorice. Suvremeno je društvo očito – brojke ukazuju na to – krenulo u proces egalitizacije koji je posljednjih godina osjetniji. Ovdje prezentirani podatci pokazuju da domaće književno polje recepcijski prati trendove u svijetu gledaju li se ukupne brojke (povijesni, moderni i suvremeni autori i autorice), kao i situacija u suvremenome književnom polju. Doduše, zastupljenost francuskih autorica (ali to vrijedi i za talijanske) nije se bitno promijenila u odnosu na razdoblje od 1945. do 1985. kada je iznosila 16 %, gotovo kao u prvom desetljeću ovdje promatranoga razdoblja (17 %). Pomak na 20 %, odnosno 19 % u naredna dva desetljeća jest mali korak naprijed, ali je prisutna i tendencija stagnacije, odnosno blagoga pada. Stanje u recepciji suvremenih francuskih i frankofonskih autorica bitno je povoljnije, naročito u druga dva promatrana desetljeća (40 % i 35 %), iako se i tu uočava pad, što predstavlja raskorak u odnosu na tendencije u francuskome suvremenom književnom polju.

Usporedbom situacije s prevođenjem talijanskih autorica na hrvatski, kao i sa situacijom prisutnosti i vidljivosti francuskih i frankofonskih autorica u Francuskoj te njihovoj zastupljenosti u prijevodima objavljenim u SAD-u, dolazi se do vrlo sličnih rezultata, što pokazuje postojanost problematike na nacionalnoj razini te usklađenost s globalnim trendovima. O dosadašnjem, a možda i budućem stanju hrvatskoga književnog polja kad je riječ o zastupljenosti (francuskih i frankofonskih) autorica vrlo općenite smjernice za razvoj tendencija mogu

nam pružiti i odgovori izdavača, njih 14²³, koji su u sklopu projekta anketirani putem *online* upitnika. Na pitanje kojih troje francuskih i frankofonskih autora koje su dosad objavili smatraju najvažnijima, odgovorili su: Antonin Artaud, Anaïs Barbeau Lavalette, Simone de Beauvoir, Tahar Ben Jelloun, Louis-Ferdinand Céline, Gilles Deleuze, Nicolas Dickner, Négar Djavadi, Mathias Énard, Michel Foucault, Gauz, Michel Houellebecq, Bernard-Marie Koltès, Lamartine, J. M. G. Le Clézio, Jacques Le Goff, Andreï Makine, Pierre Michon, Patrick Modiano, Michel de Montaigne, Georges Perec, Christian Plantin, Raymond Queneau, Victor Segalen, Mauricio Segura, Leïla Slimani, Jocelyne Saucier, Philippe Videlier. Na pitanje koje bi francuske i frankofonske autore u budućnosti htjeli uvrstiti u svoj izdavački plan ponudili su sljedeća imena: Pascale Casanova, Maryse Condé, Marc Ferro, Jacques Génèreux, Brigitte Giraud, Vladimir Jankelevitch, Marco Martella, Hubert Reeves, Marie Vieux-Chauvet. Iako nisu svi anketirani izdavači odgovorili na ta dva pitanja, iz prikupljenih se odgovora može iščitati da hrvatske izdavače uvelike zanimaju francuska teorija i esejistika te da ih slabo zanimaju dramatičari i pjesnici francuskog jezičnog izričaja, a uočava se i prisutnost nefrancuskih pisaca. Među 28 imena važnih autora koje su već objavili 5 je autorica (18 %); također, suvremenih je autora 15 (54 %), od čega 4 autorice (27 %) i 11 autora (73 %). Iako je uzorak iznimno malen, ti postotci potvrđuju prethodno iznesene podatke, s tim da su muški suvremeni pisci više istaknuti negoli to prikazuju podatci o tridesetogodišnjoj produkciji. Kad je pak riječ o željama i planovima, izdvojeno je svega 9 imena, vrlo disparatnih, od kojih su ipak 4 autorice (44 %), među njima 2 suvremene.

Moglo bi se zaključno ustvrditi da je stanoviti „uteg“ francuske književnosti za suvremene autorice, ali i autore, upravo njezina povijesna dominacija koja je proizvela velik broj kanoniziranih autora i klasika, koji još nisu prevedeni ili dovoljno zastupljeni u hrvatskom književnom polju. S druge strane, francuska je književnost općenito danas manje utjecajna u globalnom smislu nego što je bila do sedamdesetih godina 20. stoljeća (Casanova), ali je zato u zadnja dva desetljeća na globalnoj razini sve prisutnija frankofonska književnost, što se reflektira i u našem nacionalnom književnom polju. U konačnici, s obzirom na to da je jedan od važnih kriterija za uvrštavanje u izdavački plan i nagrađivanost, za očekivati je da će autorice u budućnosti dobivati sve više prostora, ako je suditi

²³ Broj izdavača koji objavljuju francusku i frankofonske književnosti svakako je veći, ali upitnici su upućeni na tridesetak najaktivnijih izdavačkih kuća u spomenutom razdoblju (a da još uvijek posluju).

prema trendovima u Francuskoj (uz autorice se sve više nagrađuju i frankofonski pisci). Činjenica da je 2022. Annie Ernaux dobila najprestižniju vrstu globalne konsakracije u vidu Nobelove nagrade za književnost dodatno je usmjerila svjetla reflektora prema njezinu stvaralaštvu, pa je sasvim moguće da će to biti dodatni impuls za recepciju, i globalnu i domaću, njezinih kolegica, francuskih, frankofonskih i svih ostalih internacionalnih autorica, koje su u svojim knjigama uspjele izgraditi osebujne književne svjetove koji su nam itekako potrebni za izgradnju heterogenog književnog polja i svijeta ravnopravne različitosti.

Citirana literatura

- Álvarez, Román i María Carmen África Vidal, urednici. *Translation, Power, Subversion. Multilingual Matters*, 1996.
- Arrojo, Rosemary. „Asymmetrical Relations of Power and the Ethics of Translation.“ *TEXT-conTEXT*, sv. 1, br. 11, 1997, str. 5-24.
- Bloom, Harold. *The Western Canon: The Books and Schools of the Ages*. Harcourt & Brace, 1994.
- Bourdieu, Pierre. „Le champ littéraire.“ *Actes de la recherche en sciences sociales*, br. 89, 1991, str. 3-46.
- Butler, Judith. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, 1990.
- Casanova, Pascale. *La République mondiale des lettres*. Seuil, 1999.
- Chalet Achour, Christiane. „Patrimoine littéraire et écrivaines francophones.“ *Le Français d'aujourd'hui*, br. 163 (*Genre, sexisme et féminisme*), 2008, str. 7-15.
- De Beauvoir, Simone. *Drugi spol*. Prevela Mirna Šimat, Naklada Ljevak, 2016.
- Détrez, Christine. „La place des femmes en littérature: Le canon et la réputation.“ *Idées économiques et sociales*, br. 186, 2016, str. 24-29.
- Dragojević, Nataša i Fikret Cacan. *Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima 1945-1985. Bibliografija*. Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 1988.
- Flotow, Luise von. „Genders and the Translated Text: Developments in Transformance.“ *Textus*, br. 12, 1999, str. 275-88.
- Flotow, Luise von. „Preface.“ *Translating Women*, uredila Luise von Flotow, U of Ottawa Press, 2011, str. 1-10.
- Grgić Maroević, Iva. *Politike prevođenja: o hrvatskim prijevodima talijanske proze*. Hrvatska sveučilišna naklada, 2017.
- Iveković, Rada. *Politike prevođenja*. Fraktura, 2022.
- Kloetzli, Sophie. „Les auteurs français en une infographie.“ *Actualité*, 4. srpnja 2016. <https://actualitte.com/article/32632/auteurs/les-auteurs-francais-en-une-infographie>. Pristupljeno 3. rujna 2023.

- Lasserre, Audrey. *Histoire d'une littérature en mouvement: textes, écrivaines et collectifs éditoriaux du MLF en France (1970-1981)*. Doktorska disertacija, U Paris III – Sorbonne Nouvelle, 2014.
- Mikšić, Vanda i Marta Huber. *Prijevod i recepcija talijanske književnosti u Hrvatskoj od 1991. do 2020*. Meandar Media – Sveučilište u Zadru, 2023.
- Mikšić, Vanda et al. „Francuska i frankofonske književnosti u prijevodima na hrvatski jezik od 1991. do 2020. godine.“ *Književna smotra*, sv. 3, br. 209, 2023, str. 31-62.
- Naudier, Delphine. *La Cause littéraire des femmes: modes d'accès et modalités de consécration des femmes dans le champ littéraire (1970-1998)*. Doktorska disertacija, École des hautes études en sciences sociales, 2000.
- Picard, Zoé. „L'édition a beau se féminiser, les inégalités demeurent.“ *Actualité*, 4. travnja 2023. <https://actualite.com/article/32632/auteurs/les-auteurs-francais-en-une-infographie/> Pristupljeno 2. rujna 2023.
- Planté, Christine. „Est-il néfaste pour qui veut lire de penser à son sexe? Notes sur une critique féministe.“ *Compar(a)ison. An International Journal of Comparative Literature*, br. 1 (‘Reading Otherwise?’ *La critique des femmes*), 1993, str. 33-55.
- Planté, Christine. „La place des femmes dans l'histoire littéraire: annexe ou point de départ d'une relecture critique?“ *RHLF*, br. 3, 2003, str. 655-68.
- Poncet, Auriane. *La „présence-absence“ des femmes de lettres francophones dans le cours de français au secondaire supérieur*. Diplomski rad, Sveučilište u Liègeu, 2022/2023. <http://hdl.handle.net/2268.2/17655> Pristupljeno 2. rujna 2023.
- Reid, Martine. *Des femmes en littérature*. Belin, 2010.
- Reid, Martine. *Femmes et littérature: Une histoire culturelle*. II. Gallimard, 2020.
- Samoyault, Tiphaine. *Traduction et violence*. Seuil, 2020.
- Sapiro, Gisèle. „Translation and Symbolic Capital in the Era of Globalization: French Literature in the United States.“ *Cultural Sociology*, sv. 9, br. 3, 2015, str. 320-46.
- Schäffner, Christina. „Politics and Translation.“ *A Companion to Translation Studies*, uredili Piotr Kuhiwczak i Karin Littau, Multilingual Matters, 2007, str. 134-47.
- Sindičić Sabljo, Mirna i Vanda Mikšić. „Frankofonske književnosti jučer i danas.“ *‘Onda sam to ja’*. Izbor iz suvremene frankofonske kratke proze, uredile Vanda Mikšić i Mirna Sindičić Sabljo, Meandar Media – Sveučilište u Zadru, 2020, str. 11-62.
- Toury, Gideon. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. John Benjamins, 1995.
- Wolff, Loup, urednik. *Observatoire de l'égalité entre femmes et hommes dans la culture et la communication*. Ministarstvo kulture Republike Francuske, 2021.

GENDER (DIS)PARITY IN TRANSLATIONS OF FRENCH AND FRANCOPHONE AUTHORS IN CROATIA FROM 1991 TO 2020

Abstract

Vanda MIKŠIĆ

University of Zadar

Ul. Mihovila Pavlinovića 1

HR – 23 000, Zadar

vmiksic@unizd.hr

The paper analyzes the proportion of French and Francophone female authors in Croatian translations published as volumes between 1991 and 2020. Quantitative analysis is carried out on the basis of the relational database of bibliographic units created as part of the University of Zadar institutional project *Sociological and translational aspects of the reception of French and Francophone literature in Croatia after 1991* (IP.01.2021.15). Bearing in mind that literary translation is a cultural and communicative, therefore linguistic and social, historical, but also political practice (Toury, 249), and relying, from the theoretical point of view, on translation studies, literary theory, sociology (of translation, literature, gender) and feminist theories, my goal is to answer the following research questions: what is the ratio of female and male authors of French and Francophone literature in the translations published in Croatia in the thirty-year period (in total and by decade), has this ratio changed in relation to the previously researched period from 1945 to 1985 (Dragojević and Cacan), and how this ratio corresponds to: a) the presence and visibility of the French and Francophone female authors in France, where the majority of translated works have originally been published, b) the situation of French and Francophone female authors translated in the USA (a completely different book market) between 1990 and 2003 (Sapiro), and c) the situation of Italian female authors translated in Croatia between 1991 and 2020 (Mikšić and Huber), because Italian literature is another romance literature that has occupied an important place in the Croatian literary field for centuries. From the obtained data and analysis, I will in conclusion formulate answers to the questions whether French and Francophone female authors are sufficiently recognized and acknowledged in Croatian culture as representatives of one of the dominant world literatures, and whether there is a positive egalitarian trend in the Croatian literary field that is observed in the world literary field.

Keywords: French authors, Francophone authors, literary translation, Croatian, gender parity

